

КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Summary. The article with basic components concertmaster's competence future music teachers considering its professional activity.

Key words: concertmaster's competence, concertmaster's activities, competence approach, vocational formation, vocational training.

Анотація. У статті висвітлено основні складові концертмейстерської компетентності майбутнього вчителя музики з урахуванням специфіки його професійної діяльності.

Ключові слова: концертмейстерська компетентність, концертмейстерська діяльність, компетентнісний підхід, професійна освіта, професійна підготовка.

Анотация. В статье освещены основные составляющие концертмейстерской компетентности будущего учителя музыки с учётом специфики его профессиональной деятельности.

Ключевые слова: концертмейстерская компетентность, концертмейстерская деятельность, компетентностный подход, профессиональное образование, профессиональная подготовка.

Постановка проблеми. Аналізуючи систему професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих начальних закладах, можна зазначити, що в цей час існує суперечність між фактичним рівнем підготовки майбутніх учителів музики та сучасними вимогами суспільства. Тому наявність таких суперечностей потребує реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах, одним із видів якої є концертмейстерська підготовка. Здійснення концертмейстерської діяльності в загальноосвітніх школах потребує сформованості у вчителя концертмейстерської компетентності.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових публікацій показав, що проблемою впровадження компетентнісного підходу в систему освіти досліджували Л. Ващенко, А. Кузьмінський, О. Локшина, Т. Морозова,

Н. Бібік, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пошетун, І. Родигіна, О. Савченко та інші. Компетентність частково розглянуто у наукових працях, присвячених фаховій підготовці майбутнього вчителя музики (Е. Абдуллін, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щербініна) та інші. Окремі аспекти концертмейстерських умінь досліджували М. Карнаухов, К. Виноградов, Е. Економова, О. Люблінський, Е. Шендерович та інші. Однак, проблема концертмейстерської компетентності майбутнього вчителя музики ще не знайшла належного наукового обґрунтування, що й визначило мету і завдання цієї статті.

Метою і завданням статті є наукове обґрунтування доцільності реалізації компетентнісного підходу в концертмейстерській підготовці майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики здійснюється в процесі фахового навчання у вищому навчальному закладі. У зв'язку з цим актуальним є впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку студентів спеціальності «Музичне мистецтво».

Сутність компетентнісного підходу полягає в тому, що результатом освіти стають не окремі знання та навички, а здатність людини до продуктивної діяльності в різних сферах. Компетентність не існує як окремий фактор, вона розглядається тільки в дії і залежить від соціальних факторів. Вона є складною динамічною структурою, яка об'єднує всі складові діяльності вчителя і формується лише в процесі фахового навчання [5, с. 86].

Відповідність якості підготовки випускника вимогам галузевого стандарту вищої освіти має визначатися такими компетенціями [3]:

– соціально-особистісні компетенції – розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи; розуміння необхідності й дотримання норм здорового способу життя; здатність учитися; здатність до системного мислення і т. і;

– загальнонаукові компетенції – базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства та вміння їх використовувати в професії і соціальній діяльності і т. і;

– інструментальні компетенції – здатність до письмової та усної комунікації рідно мовою; знання іншої мови (мов); навички роботи з комп'ютером; навички управління інформацією; дослідницькі навички;

– професійні компетенції – загальнопрофесійні (базові уявлення про основні закономірності й сучасні досягнення певної галузі; знання й застосування на практиці наукових принципів діяльності у певній галузі; здатність до планування й реалізації основних методів фахової діяльності; здатність організувати роботу відповідно до фахових вимог; здатність до ділової комунікації у професійній сфері тощо); спеціалізовано-професійні (здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння й навички у фаховій діяльності).

А. Хуторський [7; 8] визначає компетенцію як поєднання взаємопов'язаних якостей особистості, а саме знань, умінь, навичок та способів діяльності, а компетентність – як володіння відповідною компетенцією.

М. Михаськова [4] розглядає фахову компетентність як специфічну інтегративну здатність, яка складається з 3-х компонентів (когнітивного, практично-творчого та ціннісно-орієнтаційного) і взаємопов'язує музичні й педагогічні складові, які забезпечують успіх музично-освітньої діяльності вчителя.

Дослідниця Є. Проворова [6] визначає комунікативну компетентність майбутнього вчителя музики такими компонентами:

- мотиваційно-ціннісний (мотивація, педагогічні цінності);
- когнітивно-креативний (знання, педагогічне мислення, креативність);

- операційно-діяльнісний (уміння, навички, досвід);
- емоційно-вольовий (почуття, вольові процеси, саморегуляція);
- індивідуально-особистісні (здібності, якості);

Е. Валіт [2] визначає музичну компетентність учителя як складну багатофункціональну складову, яка функціонує у двох формах – статичній і динамічній. Статична форма визначає рівень сформованості музично-естетичних цінностей особистості, а динамічна форма проявляється у здатності виконувати музично-естетичну роботу з дітьми на професійному рівні.

Н. Мурована під компетентністю вчителя музики розуміє низку складових (сукупність знань, умінь, досвіду, мотивацію, особистісні якості), які забезпечують готовність до активного виконання педагогічної діяльності. До змісту кожної складової дослідниця включає ключові, операційні та інтелектуально-педагогічні концепції.

Л. Арчажникова вважає, що головними чинниками музично-педагогічної діяльності є професійна компетентність та методична оснащеність [1, с.54].

Науковець Т. Пляченко [5] визначає одну з провідних у системі професійно-педагогічних компетентностей – методичну, яка, за словами дослідниці, поєднує систему соціально-наукових, психологічних, педагогічних знань, умінь та особистісного досвіду. Загалом методична компетентність має досить виражений прикладний характер та спрямовується на опанування вчителем технології практичної діяльності з фаху.

Досліджуючи педагогічні умови формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки, Н. Цюлюпа [9] наводить дефініцію методичної компетентності як інтегративного утворення, в якому система фахових знань, умінь і особистісних якостей стає джерелом ефективної професійної діяльності. Дослідниця визначає методичну компетентність учителя музики як сформовану систему знань, умінь і практичного досвіду, котра зумовлена

особливостями його індивідуально-психологічних характеристик і спрямована на реалізацію музично-педагогічної діяльності з одночасною здатністю до самореалізації й постійного самовдосконалення [9, с. 7]. Н. Цюлюпа доводить, що методична компетентність відображає готовність і здатність людини професійно виконувати педагогічні функції відповідно до сучасних вимог [9, с. 6].

Грунтуючись на наукових дослідженнях учених, ми можемо стверджувати, що професійна компетентність майбутнього вчителя музики є узагальненим показником його теоретичної і практичної готовності до навчання та виховання учнів.

Компетентність учителя музики як керівника учнівського музично-інструментального колективу Т. Пляченко вбачає у володінні трьома групами компетенцій [6]: особистісні, професійно-педагогічні, функціональні. Кожна концепція складається з компонентів (розглянемо більш детально).

Особистісні компетенції (за Т. Пляченко) поєднують:

- особистісні якості Т. М. Пляченко структурує у такий спосіб: (комунікативність, наполегливість, організованість, вимогливість, доброзичливість, толерантність, емпатійність, артистичність);
- індивідуально-психологічні особливості (творча уява, експресивність та емоційність, інтуїція, миттєва реакція, воля, сугестивність);
- здібності (організаторські, комунікативні, конструктивні, музичні, творчі, дидактичні, виховні, дослідницькі);
- стиль роботи: (мажорно-оптимістичний, демократичний, опікунський, авторитарний) ;
- творчий імідж (зовнішній вигляд, сценічний образ, виконавська манера, манера спілкування з колегами, обмін з колегами навчально-методичною інформацією, манера спілкування з колективом та окремими його учасниками, володіння комунікативними засобами, методами і прийомами);

Професійно-педагогічні компетенції Т. Пляченко структурує у такий спосіб:

– аксіологічні (позитивне ставлення вчителя музики до цього виду професійної діяльності, усвідомлення естетичної цінності й виховних функцій музичного мистецтва, орієнтація у фаховій діяльності на ідеальну модель керівника учнівського музично-інструментального колективу, єдність інтелектуальної, естетичної і духовної сфер діяльності, сформованість загальної культури, бажання й готовність формувати означені якості у своїх вихованців);

– фахові знання (філософсько-естетичні, соціолого-педагогічні, психологічні, музикознавчі, методичні, технологічні);

– спеціальні навички (музично-аналітичні, слухові, інструментальні, диригентські, комплексного виконавства, інструментування, комп'ютерного аранжування та звукозапису, роботи із звукопідсилювальною апаратурою, сценічної діяльності);

– уміння (організаційні, проєктивні, конструктивні, педагогічні, музично-виконавські, музично-творчі, аналітичні, дослідницькі);

– володіння методикою роботи з музично-інструментальними колективами (володіння методикою організаційної роботи в учнівському оркестрі, інструментальному ансамблі, володіння методикою навчальної роботи в учнівському музично-інструментальному колективі, володіння методикою виховної роботи в учнівському музично-інструментальному колективі, володіння методикою репетиційної роботи, володіння методикою концертно-виконавської роботи);

Функціональні компетенції дослідниця трактує як:

– наявність досвіду роботи (реалізація набутого за час навчання у вищому навчальному закладі досвіду роботи з оркестрами й ансамблями, застосування навичок самоосвіти й самоорганізації, досвід співпраці, наявність власної позиції та сформованість власної думки);

– функціональну спроможність (організаційна, педагогічна,

комунікативна, координаційна, інтерпретаційна);

– володіння різними видами діяльності (проективно-конструктивна, аналітико-синтетичною, організаційно-педагогічною, концертно-виконавською);

– здатність до рефлексії та самокоригування (спроможність аналізувати й оцінювати загальні напрямки своєї діяльності, детальний аналіз окремої репетиції, індивідуального чи групового заняття, самокоригування власних педагогічних і музично-виконавських дій, порівняльний аналіз власної діяльності, оцінювання власної діяльності відповідно до вимог);

– аналіз, оцінювання й коригування дій учасників музично-інструментального колективу (аналіз діяльності окремих учасників колективу та характеру їхньої творчої взаємодії з іншими виконавцями, коригування характеру міжособистісних стосунків учнів, оцінювання й аналіз результатів музично-виконавської діяльності учнів, коригування дій, формування в учнів уміння самостійно оцінювати свої музично-виконавські дії та поведінку).

Аналіз праць музичних педагогів і науковців щодо формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики дає змогу говорити про те, що концертмейстерська компетентність як педагогічний феномен ще не досліджена, а формування концертмейстерської компетентності майбутнього вчителя музики є складним процесом, який має здійснюватися на заняттях музично-теоретичних, вокально-хорових та музично-інструментальних дисциплін. Ця проблема потребує окремого дослідження.

Висновок. Дослідження науково-педагогічних основ процесу формування фахових компетентностей майбутнього вчителя музики дало змогу констатувати, що проблема формування концертмейстерської компетентності є малодослідженою, а опанування студентами концертмейстерських компетентній має здійснюватися на заняттях музично-теоретичних, вокально-хорових, музично-інструментальних дисциплін.

Література

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки : кн. для учителя / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Валіт Е. А. Музична компетентність учителя музики, як основа його педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / Е. А. Валіт. – Режим доступу до ресурсу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007.../Valit_st.pdf.
3. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти : Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9 – 484 від 31.07.2008 [Електронний ресурс] / Мін. освіти і науки України, Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти. - Режим доступу до ресурсу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.1974.1&nobreak=1>.
4. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання музики і музичного виховання» / М. А. Михаськова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 19 с.
5. Пляченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями : монографія. – Кіровоград : «Імекс - ЛТД», 2010. – 428 с.
6. Проворова Е. М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання» / Євгенія Михайлівна Проворова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 19 с.
7. Хуторской А. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс] / А. Хуторской. – Режим доступа к ресурсу : <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.
8. Хуторской А. Ключевые компетентности как компонент личностно – ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58 – 64.
9. Цюлюпа Н. Л./ Педагогічні умови формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія а методика музичного виховання» / Наталія Леонідівна Цюлюпа ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 20 с.